

УДК 330.341.2:338.242.2

О. В. Ходаківська,

д. е. н., професор, заступник директора ННЦ "Інститут аграрної економіки", м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-3421-8361

О. В. Орлова-Курилова,

д. е. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту, права, статистики та економічного аналізу,
Луганський національний аграрний університет, м. Старобільськ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-8382-8070

Є. М. Кирилук,

д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
ORCID ID: 0000-0001-7097-444X

М. М. Бучнів,

к. е. н., доцент, доцент кафедри публічного управління, менеджменту
та маркетингу, Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7503-5705

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.19.10

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІКИ: КОМПЕНСАТОРНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

O. Khodakivska,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Deputy Director, National Scientific Center
"Institute of Agrarian Economics", Kyev, Ukraine

O. Orlova-Kurilova,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Management, Law,
Statistics and Economical Analysis, Luhansk National Agrarian University, Starobilsk, Ukraine
Ye. Kyryliuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Economics and International
Economic Relations, Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University, Cherkasy, Ukraine

M. Buchniev,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Administration,
Management and Marketing, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk, Ukraine

MODELING OF THE INNOVATION POTENTIAL MANAGEMENT SYSTEM AND THE FINANCIAL SYSTEM OF THE ECONOMY: COMPENSATORY TOOLS OF STATE INFLUENCE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

У статті розглянуто компенсаторні інструменти державного впливу в умовах глобалізації в системі моделювання системи управління інноваційним потенціалом та фінансової системи економіки. Доведено, що масштабність та складність реалізації процесу впровадження ідей в інноваційному підприємстві вказує на необхідність дотримання певних взаємозв'язаних етапів його реалізації, виконання яких сприяє якнайшвидшій комерціалізації нововведень на вітчизняному ринку. За такого процесу спостерігається тісний зв'язок між державною підтримкою та початковим

плануванням бізнесу підприємця, який реалізує інноваційні ідеї. Відзначено, що інноваційний процес здійснюється самостійно підприємцем за рахунок реалізації ініціативної, систематичної та високоризикованої діяльності, що переслідує мету освоєння та дифузії інновацій, а також досягнення ефективної комерціалізації продуктів інноваційного процесу при розповсюдженні на ринку нових товарів і послуг. Інноваційний процес відтворюється стейкхолдерами підприємництва з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку при найменших витратах. Такий процес являє собою складну логічну діяльність, що включає сукупність послідовних циклів, які відтворюються в межах життєвого циклу підприємства або інноваційного проекту. Реалізація інноваційного процесу на макrorівні передбачає адаптивну комбінаторику чинників виробництва, комунікацію зі світовим суспільством, ринком споживачів і засвоєння надбань науково-технічного прогресу.

The article considers the compensatory tools of state influence in the context of globalization in the system of modeling the management system of innovation potential and the financial system of the economy. The innovative economy is the main source or key to the formation of the nation's competitive advantages, especially in an unfavorable external environment, where technological breakthroughs and trade liberalization must be under the close attention of state institutions. A particularly important issue of modernity in the process of state formation is to determine the determinants of state regulation in the period of exacerbation of political contradictions, the COVID-19 pandemic and the imbalance of the socio-economic system, which further determine the manifestations of crisis in the national economy. It is proved that the scale and complexity of the implementation of the process of implementing ideas in innovative entrepreneurship indicates the need to comply with certain interrelated stages of its implementation, the implementation of which facilitates the rapid commercialization of innovations in the domestic market. In this process, there is a close link between government support and the initial business planning of an entrepreneur who implements innovative ideas. It is noted that the innovation process is carried out independently by the entrepreneur through the implementation of initiative, systematic and high-risk activities that pursue the development and diffusion of innovations, as well as achieving effective commercialization of innovation products in the market of new goods and services. The innovation process is reproduced by business stakeholders in order to achieve economic and social results and make a profit at the lowest cost. This process is a complex logical activity that includes a set of consecutive cycles that are reproduced within the life cycle of the enterprise or innovation project. Implementation of the innovation process at the macro level involves adaptive combinatorics of factors of production, communication with the world community, the consumer market and the assimilation of scientific and technological progress.

Ключові слова: моделювання, система управління, інноваційний потенціал, фінансова система економіки, компенсаторні інструменти, державний вплив, глобалізація.

Keywords: modeling, management system, innovation potential, financial system of economy, compensatory instruments, state influence, globalization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Формування державної інноваційної політики є ключовою рушійною силою економічного зросту та підвищення добробуту населення. Нововведення, винаходи, ноу-хау все більше визначають макроекономічні показники держави, забезпечують нові можливості диверсифікації виробництва та підвищують конкурентоспроможність промисловості. Інноваційна економіка є основним джерелом або ключем формування кон-

курентних переваг нації, особливо в умовах несприятливого зовнішнього середовища, де технологічні прориви та лібералізація торгівлі повинні знаходитися під пильною увагою державних інституцій. Особливо важливим питанням сучасності в процесі державотворення є визначення детермінантів державного регулювання в період загострення політичних протиріч, пандемії COVID-19 та порушенні рівноваги соціально-економічної системи, які ще більше обумовлюють прояви кризових явищ у національній економіці. Зазначені факти обумовлюють актуальність цього дослідження.

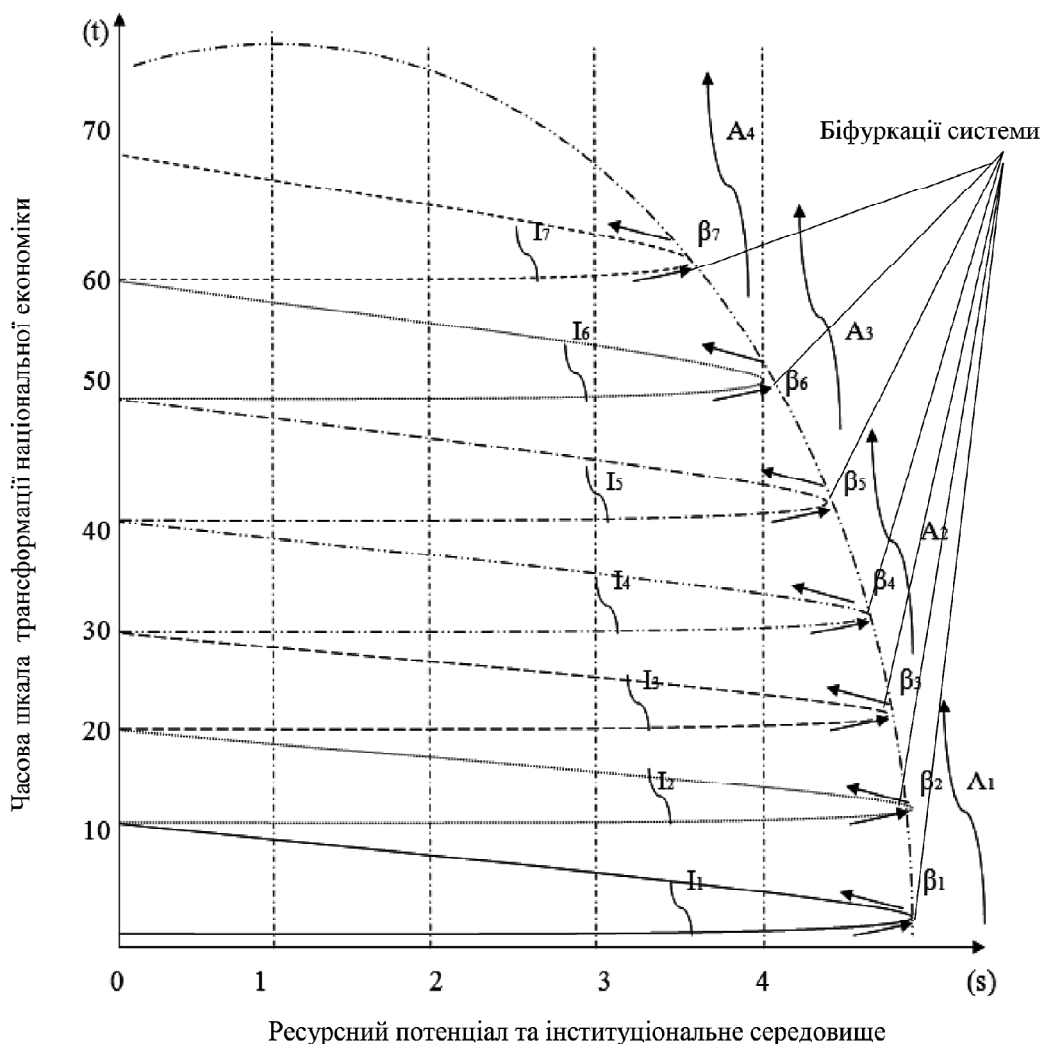

Рис. 1. Еволюційні цикли системи трансформації національної економіки

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЮТЬСЯ АВТОРИ, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Проведення ООС на Сході України, експансія окремих східних та південних регіонів, неефективна державна регуляторна політика у сфері інноваційної діяльності призвели до скорочення умов екстенсивного економічного зростання, що терміново вимагає формування державної стратегії засобами повного оновлення та перезавантаження державної системи управління. Причому таке оновлення повинно ґрунтуватися з урахуванням того, що перспективний сталий економічний розвиток держави буде прямопропорційно залежати від наявного інноваційного потенціалу та оптимізації фінансової системи, а не від донорської фінансової підтримки [2; 3; 10].

Детермінанти державного регулювання інноваційним підприємництвом в умовах трансформації національної економіки особливо під час криз національної системи досліджували закордонні та вітчизняні вчені: П. Друкер, М. Крупка, М. Кондратьєва, А. Кляйнкнехта, О. Лапко, Д. Львов, П. Майєрс, Х. Менш, К. Оппенлендер, О. Пригожин, П. Ромер, Б. Санто, В. Семиноженко, М. Скиба, Р. Солоу, Б. Твісс, М. Хаммер, П. Хоувітт, К. Фрімен, Й. Шумптер, Юхновський, А. Яковлев та інші [1; 4; 5; 8; 9]. Ми маємо значну дослідну теоретичну базу для формування детермінантів державної підтримки інноваційної діяльності та підвищення потенціалу підприємництва в період криз. Одночасно із зазначеним багатоманітністю цієї проблематики потребують систематичного переусвідомлення та удосконалення з урахуванням сьогодення. Слід враховувати, що кризи в трансформаційній економіці України можна обернути, як основу майбутнього зростання та ключову можливість прогресивного розвитку

вітчизняної промисловості, заснованої на інноваційних знаннях. Зазначене можливо досягти при вірно обраних детермінантах державного регулювання інноваційним підприємництвом [6; 7]. Таким чином, нова державна посткризова парадигма розвитку інноваційного підприємництва повинна формуватися з урахуванням інноваційних стимулів, компенсаторних стратегій особливо в часи хаотизації та реформування старих неефективних інститутів в національній економіці.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження компенсаторних інструментів державного впливу в умовах глобалізації у процесі моделювання системи управління інноваційним потенціалом та фінансової системи економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Впровадження компенсаторних стратегій державою досить часто призводить до гістерезису та незадоволеннь суспільства від непопулярних адміністративних дій. Досвід формування еволюційної парадигми інноваційного підприємництва доводить, що розвиток інноваційних зрушень за різних типів економічних систем держав відбувається нерівномірними циклами або спіралями розвитку. На вихідних спіралях спостерігається формування нових підприємств, які комунікують та конкурують між собою. Деформації інституціонального середовища збуджують зовнішнє оточення підприємства та сприяють наближенню підприємства до точки біфуркації, що підвищує турбулентність і організаційну дезорганізованість внутрішньої системи, призводить до накопичення імпліцитних проблем або протиріч, флуктуація яких наближує стейкхолдерів до системної кризи через низьку компенсаторіку супротиву. У такому контексті, інноваційну діяльність підприємства слід розглядати під кутом просторових циклів еволюційної системи трансформаційної економіки, а планування такої діяльності повинне здійснюватися відповідно фазової моделі саморозвитку економіки, що трансформується (рис. 1).

Відповідно до рисунка 1 еволюція трансформаційної економіки відбувається в часовому асинхронному циклічному режимі. По осі абсцис зображена часова асинхронність трансформаційної економіки, що визначається ресурсним потенціалом та інституціональ-

ним середовищем. По осі ординат — відповідно ресурсний потенціал та інституціональне середовище національної економіки. $A1... A4$ — траєкторія зросту параметричної системи, що трансформує економіку та переводить її на новий стан розвитку.

При цьому $\beta1... \beta7$ — точки біфуркації, які обумовлюють трансформацію та визначають найоптимальніший період державного впливу на інноваційне підприємство. Цикл $I1... I7$ вказує на оберненість системи економіки та перехід її на новий стан розвитку. Розглянемо один з циклів системи трансформації національної економіки, з метою визначення найоптимальнішого часу впровадження державних заходів на інноваційне підприємство. Так, перехід системи у точки біфуркації $\beta1... \beta7$ актуалізують необхідність якнайшвидшого активного державного впливу та регулювання інноваційного підприємства. Точки біфуркації — це "революційні етапи", коли під час хаотичної або недосконалої національної системи підприємства на руїнах неефективних інституцій постає потреба оновлення державної політики відповідно кон'юнктурних змін. Компенсаторними інструментами державного впливу на інноваційну діяльність є відокремлення в інституціональному середовищі окремих тенденцій: негентропії та ентропії; креативності та акцепторності; узгодженості та розбалансованості; випадковості та синхронності тощо. Вірне визначення зазначених тенденцій та оцінювання їх результатів у процесі державного регулювання потребує урахування наявних внутрішніх ресурсів і резервів перетворення державної політики для досягнення ефективного результату інноваційної діяльності у проміжку $I1$.

Під час трансформації національної економіки та її наближення до точок біфуркації активно збільшується ентропія системи, що призводить до її хаотичності або наближення до невірноваженого стану, саме цей період є найбільш сприятливим для флуктацій, тобто управлінських рішень зорієнтованих на кардинальне перетворення державної політики. Причому найліпший термін для реалізації державної політики є відрізок часу — $I1$, в якому знаходиться система. Чим більше наближена система до точки біфуркації тим ризиковані державні заходи впливу на підприємницьке середовище за рахунок мінімізації часу на їх реалізацію, що може при низькій швидкості їх впровадження призвести до повної деградації та руйнації системи підприємства. Тобто оновлення системи підприємства і перехід остан-

ньої до нового циклу розвитку або самооновлення вимагає часу та швидкості реакції на експліцитні та імпліцитні проблеми розвитку інноваційної діяльності.

Складність державного регулювання і відповідно визначення його детермінантів, з огляду еволюційних циклів системи трансформації національної економіки позначається тим, що незадовільний результат від впровадження державних заходів при наближенні до точки біфуркації особливо підвищується, бо ентропія системи викликає ще більший супротив та опортуністичну поведінку стейкхолдерів підприємництва, внаслідок недостатності часу реагування на таку поведінку може призвести до низької ефективності державних регуляцій. Вчасний державний вплив у період *I1*, дозволяє адаптуватися інституціональному середовищу до впроваджених державних заходів. Лише окремі більш адаптовані підприємства виживають та, відповідно, допомагають стейкхолдерам пристосуватися до впроваджувальних змін, що мінімізує гістерезис.

**ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ
ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК
У ЦЬОМУ НАПРЯМІ**

Акцентовано увагу на тому, що масштабність та складність реалізації процесу впровадження ідей в інноваційному підприємстві вказує на необхідність дотримання певних взаємозв'язаних етапів його реалізації, виконання яких сприяє якнайшвидшій комерціалізації нововведень на вітчизняному ринку. За такого процесу спостерігається тісний зв'язок між державною підтримкою та початковим плануванням бізнесу підприємця, який реалізує інноваційні ідеї. Відзначено, що інноваційний процес здійснюється самостійно підприємцем за рахунок реалізації ініціативної, систематичної та високоризикованої діяльності, що переслідує мету освоєння та дифузії інновацій, а також досягнення ефективної комерціалізації продуктів інноваційного процесу при розповсюдженні на ринку нових товарів і послуг. Інноваційний процес відтворюється стейкхолдерами підприємництва з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку при найменших витратах. Такий процес являє собою складну логічну діяльність, що включає сукупність послідовних циклів, які відтворюються в межах життєвого циклу підприємства або інноваційного проєкту. Реалізація інноваційного процесу на мак-

рорівні передбачає адаптивну комбінаторику чинників виробництва, комунікацію зі світовим суспільством, ринком споживачів і засвоєння надбань науково-технічного прогресу.

Література:

1. Гнатенко І.А. Визначення інновацій як інструментарію національного підприємництва. Науковий вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія "Економіка". 2018. Т. 23. Вип. 5 (70). С. 38—42.
2. Гнатенко І. Вплив національного інноваційного підприємництва на сталий розвиток ринку праці. Вісник Херсонського державного університету. 2018. № 32. С. 69—72.
3. Гнатенко І.А. Методологічні основи інституціонального аналізу національної системи інноваційного підприємництва. Науковий журнал "Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії". 2018. № 6 (18). С. 70—74.
4. Гнатенко І.А. Методологічні аспекти розвитку інноваційного підприємництва: теорія та практика: монографія. Харків: СГ НТМ "Новий курс", 2019. 253 с.
5. Ходаківська О.В., Гнатенко І.А., Дяченко Т.О., Сабій І.М. Моделі підприємництва в умовах інноваційної економіки та економіки знань: управління ресурсами та витратами. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 15. С. 5—11.
6. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. Vol. 43. № 1. P. 129—135.
7. Hnatenko I., Kuksa I., Orlova-Kurilova O. Paragenesis of entrepreneurship and innovation as drivers of the future economy. Strategic Management: Global Trends and National Peculiarities. Collective monograph. Poland: Publishing House "Baltija Publishing", 2019. P. 48—61.
8. Hnatenko I., Kuksa I., Orlova-Kurilova O., Moisieieva N., Rubezhanska V. State regulation of innovative employment in the context of innovative entrepreneurship development. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2019. № 41 (2). P. 228—236.
9. Lozhachevska O., Navrotska T., Melnyk O., Kapinus L., Zos-Kior M., Hnatenko I. Management of the logistical and marketing behavior of innovation clusters in territorial communities in the context of digitalization of society and the online market. Laplage In Review. 2021. № 7 (3). P. 315—323.

10. Zos-Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2020. Vol. 42. № 4. P. 504—515.

References:

1. Hnatenko, I. (2018), "Definition of innovations as tools of national entrepreneurship", Naukovyy visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Seriya "Ekonomika", vol. 23, 5 (70), pp. 38—42.

2. Hnatenko, I. (2018), "The Impact of National Innovative Entrepreneurship on Sustainable Development of the Labor Market", Visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, vol. 32, pp. 69—72.

3. Hnatenko, I. (2018), "Methodological bases of institutional analysis of the national system of innovative entrepreneurship", Ekonomichnyj visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademiji, vol. 6 (18), pp. 70-74.

4. Hnatenko, I. (2019), Metodolohichni aspekty rozvytku innovatsijnoho pidpriemnytstva: teoriia ta praktyka [Methodological aspects of innovative entrepreneurship development: theory and practice], New Course, Kharkiv, Ukraine.

5. Khodakivska, O.V. Hnatenko, I.A. Dyachenko, T.O. and Sabiy, I.M. (2021), "Models of entrepreneurship in terms of innovation economy and knowledge economy: resource and cost management", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 15, pp. 5—11.

6. Brockova, K. Rossokha, V. Chaban, V. Zos-Kior, M. Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2021), "Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production", Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, vol. 43.1, pp. 129—135.

7. Hnatenko, I. Kuksa, I. and Orlova-Kurilova, O. (2019), "Paragenesis of entrepreneurship and innovation as drivers of the future economy", Strategic Management: Global Trends and National Peculiarities. Collective monograph. Poland: Publishing House "Baltija Publishing", pp. 48—61.

8. Hnatenko, I. Kuksa, I. Orlova-Kurilova, O. Moisieieva, N. and Rubezhanska, V. (2019), "State regulation of innovative employment in the context of innovative entrepreneurship development", Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, vol. 41 (2), pp. 228—236.

9. Lozhachevska, O., Navrotska, T., Melnyk, O., Kapinus, L., Zos-Kior, M. and Hnatenko, I. (2021), "Management of the logistical and marketing behavior of innovation clusters in territorial communities in the context of digitalization of society and the online market", Laplage In Review, vol. 7 (3), pp. 315—323.

10. Zos-Kior, M. Hnatenko, I. Isai, O. Shtuler, I. Samborskyi, O. and Rubezhanska, V. (2020), "Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises", Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, vol. 42.4, pp. 504—515.

Стаття надійшла до редакції 21.08.2021 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292